

ВЫДАВНИЦТВО ТОВАРИСТВА
»ПРОСВѢТА« В УЖГОРОДѢ.

Ч. 12.

„ЗА ГОТАР“

Оповѣданія из сельскаго житія

НАПИСАЛА

ОЛЬГА КОБЫЛЯНСКА

Цѣна 2.— Кч.

1

9

2

2

ПЕЧАТНЯ „ПОЛИТИКА“ В ПРАЗѢ.

Выдавництво Товариства „ПРОСВѢТА“
ч. 12. в Ужгородѣ ч. 12.

„ЗА ГОТАР“

Оповѣданія из сельскаго житія.

Написала

Ольга Кобылянска.

Цѣна 2 Кч.

Печатня „Політика“ в Празѣ.
1922.

Зима.

Старенький пан-отец села Д. повольным, утомленым кроком и з натугою прямував сельскою дорогою пôд лъс. Дорога трудна: снъгом зав'яна. Он остатными днями падав и падав, неначе сыпаний невидимою рукою и нарбс высокою бълою верствою. Куды не глянути — царство ёго. За дробными сельскими хатами знималися бълѣ могилы, наметенѣ вѣтром и ночами блестѣли проти мъсяця холодным кришталевым блыском.

Мороз тиснув и пък, и хиба що хто мусѣв — выходив из хаты.

А старенький пан-отец мусѣв.

Двоє газдôв, один молодий, а другій старый, вступили до ёго хаты и поставили питаня: „Що з чужим робити, що не знати звѣдки навѣявся, убогій подорожный якійсь, и лежить на-пôв мертвый на лъсовой дорозѣ недалеко хаты чорної Магдалены? ... Слабость збила ёго з нôг, бо видно, що розболѣлый, повалився серед пустої дороги; як раз за селом, пôд лъсом.

Тому треба було пойти и поглянути на нещасного. Може покажуть слѣди якѣ, звѣдки он, а може єще и заговорить... Може зможе єще пôднятися и далѣ пойти; такій чужинець, що не знати звѣдки, и що лише клопот для села: загине — то й ховай даром, трудись за Бог зна якѣ грѣхи... Он не любив даром трудитися: Старый вже був, а що нзиважнѣйше — якій хосен єму з того... А то акурат...

— Ех, що за дорога, що за дорога! се кара божа спадає на нас, кара божа! — бурмотѣв, засапуючись и опираючи ся важко на грубу, ковану палицю. Бъла довга борода аж штивнѣла на морозѣ.

— Таке дав Бог святый снъг, а як-же, — вôдказав молодшій, — а може оно й добром выйде весною землѣ?

— А — „добром“ дурню! грѣшице та пете, та крадете, та рабуєте, свѣдчите фальшиво один на другого; на боже не даете — и добром має ставати стужа та фортуна? Не плѣвби ты дурниц!

Молодий замовк.

Он засунув одну руку в рукав другої, збгнувшись, опустив голову в низ, и старався опертися острому, пекучому вѣтрови, що так и палив облича. Не мав он охоты говорити: по правдѣ сказавши — боявся пан-отця.

Його товариш — старый балакун, съльскій вартовник — поглянув боком на пан-отця одозвався:

— Шо мы мали робити, пан-отчику? Двбрника не було в дома, щоб у него порадитись, выѣхав у мѣсто, а що до вас нам найблизше, то й поступили до вас за доброю порадою. Се не наш чоловѣк, пан-отчику, се чужій. Нѣяк першого лѣпшого чужого, та ще и в хворотѣ, в хату затягати. Бѣду може затягнути. Ми йшли оба до лѣса, я тай отсей... и видимо недалеко саду чорноѣ Магдалену... саме блызко готаря лежить чоловѣк. Приступаємо... дивимося... се не з нашого села.

— И не з сусѣднього! — закинув молодий.

— И не з сусѣднього! — повторив старий. Вмѣсто кучмы в него капелюх на головѣ соломяный, а вмѣсто сердака або кожуха — полотнянка.

— З Галѣції! — закинув, як перше, сухо молодий.

— Таки так, кажу.

— Може, замерз! — каже отсей. Або заслаб кажу я — тай и гримнув.

— Або упився, або упився! — кликнув роздразненым голосом пан-отець, опинившись, щоб одотхнути, бо якраз знималася дорога горбом мѣж полями.

Оба селяне розсмѣялися.

— Може хотѣв загрѣтися! — закинув старшій, тай збѣгла горѣвка в ноги и звалила.

По хвили довшого мовчаня поспытав пан-отець:

— А далеко ще там до нього?

— Та нѣбы не далеко. Недалеко Магдалениноѣ хаты, коло єї городця, недалеко готаря...

— Котроѣ Магдалены?

— Та-же чорноѣ, пан-отчику, чорноѣ...

— Ага... ага!!... — одозвався пан-отець протяжно, — чорноѣ... — и замовк.

Аж надто добре он єї знов. Тринацять разов вступав в єї хату. Тринацятро дѣтей поховала она, та Магдалена.

— Она вже тепер за себе и за свого чоловѣка гарує, бо йому и ноги и руки геть покривило, — почав оповѣдати старий вартовник.

— Од чого покривило? — спытав пан-отець.

— Або може знати... Кудись ходив на роботу, и одколи вернув — два роки буде тому на Миколая, то все лежить, тай лежить... и руки й ноги йому покривило. Має она добру партіку на сѣм свѣтѣ. — Не дай, Боже, нѣкому таке. Ще й дѣти вмирають. Отсе остатне що ще держиться єї — тай то вже так якбы не єї вже було. Лише очима свѣтить. Худе... жовте, и день и ноч каухукає тай каухукає. — Бѣда!

— Ов!... кликнув пан-отець — и знов на хвилину пристанув. Потом додав, одотхнувши:—до неї ще далеко. Десь забудувалися од села, як од ворогів.—То... кажеш... єї мала слабує?

— Слабує. Вже що она не робить, — куди й неходить по лінки, а дитина все не така, як другі діти. До святого Ивана чудотворного Сучавського на прощу водила. Мабуть не виросте їй й отся дитина.

— Та коли так, то певне що не виросте. — Але она чесна жінка: на боже не забуває. Дає на служби... і добра роботниця. Коли не пойшлем по неї — она зразу з'явиться. На все має час.

— Чесна жінка, що правда, — притакнули чоловічки, — лиш то одно, що зашта не має. Діти повиростають, из найгбршої біди повыдовбується, а потім акурат якби хто свиснув на них — они їдуть. Она вже така збіджена з гризоти и выдатків, що чимраз то більше чорніє. Не дурно й прозвали єї чорною. — Лиш хрестит тай хоронить, хрестить тай хоронить. — Не знаю, як єї земля носить; яка у неї душа з жалю. А пальці єї так само покривило, як чоловікови, лише їй з роботи. Смерть и слабість у хаті все повижирали. Якби не та дитина, що святить у хаті очима, она пойшлаби сама в землю, а так дитина, тай робота — держить єї при собі. Така єї вже партіка на съм святі.

— Але бо й партіка! аж заспівав молодий товариш. И знов хвиля мовчанки під час якої чулося лише сапанє пан-отця и стуканє кованої палиці по замерзлій дорозі.

— Що то у декого змалку нема долі, як от хочби й у Магдалени! — потягнув знов на своє старий. А дивіть, сиротою лишилося: в найми пойшло, як лиш лазити почало. А одтак як оддалася, запосіглася смерть на діти, потім чоловікови руки и ноги покривило, тай не знати чому? Чому оно так? Бідна — тай годі. А кажуть: діти у неї такі розумні, як старі. Все, каже, „знають“.

— Бо вмирати мають! — закинув молодий сухо. — Спітайте у якої жінки, у котрої померла дітина, — яка она була за життя? И послухайте, що вам розкаже. Таке й таке було — и се знало и то знало, и то виділо и то чуло... а наш чоловік и постаріється и змарнується, а такого всього таки не знає.

— Сила Божа! — одповів побожно вартівник.

— Ану — но, ще не видко Магдаленіної хати? — кликнув нараз позад бесідуючих пан-отець, якого почала мандровка нетерпеливити.

— Видко, вже видко!! — поспѣшили сповѣстити газды. И справдѣ, з під лѣса, мов грибок, показалася соломяна, почасти снѣгом перевалена стрѣха малої хатини.

— Ну прецѣнь добилися!!

— Хата Магдалены дивиться лицем у лѣс — сказав молодшій.

— Бо лята, що за плечима чигає вже чуже село, — одповѣв старшій. За єї-же городцем уже готар. Отсе простирається сусѣдня толока. — Єї хата саме на роздорожੀ стоить. Слухає, як вовки лѣсом выуть и фортуна ночю гуляє. Абы вы знали — додав обясняючи — що тому в нѣй столько недолѣ. Се, кажуть, щастя обнимает того, хто на готари сидить. Оно тягнеться або в одну сторону, або в другу, а хто на готари стає, тому нѣчого дѣстается. Але, дивѣться, вже видко бѣдолаху, що лежить. Слава Богу на мѣсце добилися, а тоб то пан-отець далѣйти не захотѣли...

Станули на мѣсци.

В округ тишина и лиш гудѣння лѣсом... Темний великан дише ледовим холодом и стоить як мур неповорушно. Попри нього бѣжить вузенька сѣльска дорога, а край дороги „лицем звернена до нього“ хата Магдалены. За хатою мизерный садок, що опирається о толоку вже чужого села.

Але в той хвилѣ хата „Магдалены“ нѣкого не займає. Она од трьох мандрѣвників єще добрых двѣста крокобв оддалена.

Вся увага людей звернена на чужинця, що лежить у бѣлій полотнянцѣ край дороги під лѣсом и не ворухається... Лице у нього з болю выкривлене, жовте, нѣбы задеревѣло. Пальцѣ стисненї.

Сумний вид.

— Господи Ісусе Христе! — кликнув молодшій, перехрестившись.

— Йому вже душа на плечах! — сказав другій.

— Ану мой, потермоси, абы знати чи живый чи нѣ... — розказав нетерпеливо пан-отець.

Он, зобачивши чужинця, все зрозумѣв: убогій селянин мандрѣвник занедужав у дорозѣ и якраз тут повалився. Мизерна одѣж, з'ужита торбина при боцѣ, худе як віск лице роз'яснило йому все.

— Рушається?

Несмѣльовою рукою обмацовав старшій газда чужинця, и дogleянув: „живый“! — кликнув — рушається.

Хвилина напруженого мовчання.

Пан-отець задумався, а чолов'ки мовчали. Оглядали цѣкавым оком нещасного, якій лежав і ледви чутно стогнав. Незвичайно було.

Звідки йшов?... Хто їн?... А н'є старий їн, а н'є молодий... з роботи може як є вертав. Руки в нього дъохтем помазань, неначе дъохтем гандлював. От що нещасного в дороз' постигло. Нараз постукав пан-отець нетерпеливо палицею не промовивши н'є словечка. Газди поглянули на нього, а вдтак старшій знов зогнувся.

— Живий їн, живий, пан-отчику — впевнив як передше. Але до смерти йому вже не далеко. Губы посиніли... Шо тут робити?

— Що робити?

— Св'єчку принести, аби без св'єчки не вмер! — додав поважно молодшій.

— Дурню! — залаяв пан-отець. Потом викривив стареч' уста погбрдливо.

— Плентаються кудись! — процѣдив, — блудять св'єтом, марнуються а на останку спадають тягарем на других. — *Хто возьме його на себе? Хто справить похорон? Хто понесе всі видалки? Чолов'ки витрьшилися з переляком на нього и змовкли.*

Очи пан-отця засіяли недобрым блеском; бѣла довга борода його задрожала... Он нагнув плечи ще больше, як звичайно, і, піднявши руку високо в гору, указав довгою палицею на пусту зав'яну толоку сусѣднього села.

— За *готар* — прошептав зимним хитростею перевиненим голосом. *Затягнѣть його за готар...* Сусѣднє село нехай собѣ з ним голову бੇ... — И одвернувшись роздражненим рухом од усъх, потюпав квалною ходою бѣлою дорогою назад.

Люде остановились.

Не промовивши н'є словечка, стояли добру хвилину з нерѣшучим видом; одтак схаменувся старшій:

— Понесем? — спытав.

— Н'є! — одповѣв молодшій; не на моїй землі лежить.

— И на моїй н'є — раз; а по друге — хто його знає, що ты за один?...

* * *

О той самой порѣ чорна Магдалена сидить у своїй хатин' і пряде. Од часу до часу спиняється великій журливий погляд на тринадцятилѣтній дитин', що лиш у сорочин'... сидить на печі, дре п'яра й перериває глибоку тишину довгим кашлем. Чолов'к на постелі, звернений лицем до стѣни, лежить мовчки.

Од довшого часу выэ собака в будѣ коло малоѣ стайнѣ, де заходиться их одиноке богацтво, корова, — и не може успокоитися.

— Выѣ якбы вовкѣ зачула... — обозвався немощный з постелѣ, перериваючи глибоку тишину, и з голосом, неначеб присутнѣ мали те саме на душѣ, що бн.

— Иди, жѣнко, глянь, як держить она голову. Коли в гору, то перед вовками, що десь их зачуває, а коли в дѣл то — смерть.

Жѣнка поглянула на нього, вѣдтак повела очима на дитину. — Она не сподѣвается смерти. Хоч дитина в неѣ хвора, хоч день и нѣчъ кахукас, а она смерти не сподѣвается. Господи Ісусе Христе, якбы оно ъм згинуло!

Она поставила роботу на бѣк и всталла. Висока, чорна, худа постать була покріно склонена, неначе одчувала на собѣ якѣсь провини цѣлого ряду поколѣнь и просила прощення. Прекрасна она була колись.

Колись єї чорне як шовк волося листѣлося по молодых плечах и грудях; смагляве лагоднє лицо оддавало молодостю, а очи — чудовѣ, прекраснѣ тѣ чорнѣ зорѣ — горѣли огнем силы й надѣї. Теперь також горѣли они, але огнем невгласаючого жалю.

— Мамцю, и я пайду з вами на двѣр! — кликнуло дѣвчатко живо з печи. Оно підвелло головку и засвѣтило очима на матѣр, тыми самыми чорными збрками, що горѣли и з лиша єї матери.

— Чого, донцю? — спытала лагодно мати. Нема чого. Бачиш, яка студѣнь. Вѣтер стисне тобѣ груди и станеш гірше кашляти. — Сама пайду. Менѣ треба ще й по сблѣ у село забѣгти. Нема соли и свѣтла. Ты сиди тай пильнуй тата й хату. Я пайду сама тай зараз верну; слухай, донцю...

Она закинула довгій чорный сердак на плечи и обвивши стараннѣйше бѣлым ручником голову и темне облича, — вийшла з хаты.

Бѣля стайнѣ заглянула за собакою, що на єї вид успокоилася; вѣдтак подалася на лѣсну дорогу в село. Ледво що одбѣгла колька сот крокбв од хаты, як уже й opinилася: наступила на нещасного чужинця, и з остраху аж у голос закричала.. Але тут же opinилася. Один погляд на одѣж його и схудѣле пожовкле облича — и, неначе недавно пан-отець, угадала она теперь положеня чужинця.

Рѣжнѣ думки заграли роем в єї головѣ. Хто бн? Вѣдки йшов? Що йому було? З голоду упав? Заслаб? — А потом: неживий? *Цѣлком неживий.*

А вѣдтак заволодѣло нею одно почутя, що наплило могучою філею на єї душу и наказувало лиш одно: до

хаты забрати нещасного. Як найскорше до хаты. Про дальше она не думала. Здгнулася низко над ним, впиваючися в нього своїми великими зжуреними очима, здержуочи при том оддых. Не міг єще бути мертвый... Господь великий.

Відтак скривив горкій усміх є щ уста. Йому в грудях клекотало, як у котлі.

Оглянулася з розпукою округу себе. Не з'явиться яка людська душа, щоб прибула ѿ сюди на помоч?... Хотіла його до своєї хаты затягнути; як найскорше. Вже вечер зближалася, мороз тиснув, а он уже гасне... вже дерев'є...

Нічого не побачила. В округи тишина, тут ліс, темний, понурый, а там зав'яні поля и толока... о Господи, ратуй!!

— Вуйку... татку... злагала з неописаною щиростю в голосі — здойм'ється. Я вас хочу до хаты забрати. До теплої хаты, татку, и теплої стравці подам. Лише трошечки... трошечки здойм'ється... здойм'ється, татку!!

Она старалася піднести хворого и нести сама, але не здолала. Он тяжкою колодою важить в є щ руках и мов до м'єсця приковував.

Знов оглянулася она.

Велик є щ чорн очи впили ся далеко в сельську діорогу и благали розлучливо: спішіть на помоч люде! — нещасный гине, приходіть ратувати. Приходіть, бойтесь Бога! Лише одробина ще якої іншої силы — и она затягне його в хату.

Она взялаби з заду за плечи під рамена, а хто небудь іншій за ноги и затаскалиби в хату. Лише одробина! Он оджиє..., заговорить и всьо буде добре... Спішіть, приходіть, люде добре!... И знов оглянулася, и знов: хорого волітки по землі, що вже й так зо світом прощався — годі. Гріх! Доволі горя, що чужинцем гинув на дорозі, мов зв'рюка...

Нараз заворушилося щось недалеко є щ хаты біле на снігу. Заворушилося, відтак збільшилося и метнулося прям'єсько до неї. Розпростерло рученята мов у полеті — гнало якраз проти неї. Мамцю... мамцю!.. я за вами! Она зойкнула, — є щ дитина, мов той ангел, так злетіла. А потом из наглого переляку аж задерев'яла... Дитина в сорочинці и лиш хустку закинуло на голову. Она же в неї од инока...

— Біжи назад у хату и загорнись! — скричала.

Але мале не слухало. Бігло прямо до неї и вже описилося біля неї...

З дитиною потаскала хворого в хату и на своїй постель уложила.

* * *

Три дни позніше йшла з ранка горстка людей з сусіднього села далекою пустою толокою на ярмарок.

— Тай так... — сказав один чолов'к, коли зблиглися вже до готаря, недалеко хаты Магдалени. У Магдалени був знов похорон.

— Що ви кажете, бад'ко ?*) похорон? — кликнула одна жінка. — Дитину поховала?

— Ні, тепер не дитину.

— А хибаж чолов'ка?

— Чолов'ка.

— Господи Ісусе Христе, вже й чолов'ка?

— Та де вже чолов'ка!! — она чужого спрятала.

Ви не чули?

— Та де вже чула? Що чула?... Що там, бад'ко?

— Е!! — аж заспівав чолов'к и засунув шапку на бок. То бануйте якби були чули, то були заб'гли до Магдалени на поминки, а так утратили. А поминки були у ній не аби як'є. Так красно поховала б'єдного... та так є поминки справила — що ей де! Нічого не жалувала.

— Та якого чужого?... Що за чужого?... кажеть, бад'ко, та же я, 'див'ть, нічого не чула...

— Ну, коли не чули, то й ваша шкода, — була спокойна одпов'ядь. — Выйгла она з хаты, аби — кажуть — поглянути, чи собака, що заєдно вила коло хаты, держала голову в дол, чи в гору. А собака, як побачила є є, заб'гла в буду. Так якби не хот'ла, аби газдиня бачила, що она запов'єдає є хату похорон. Відтак подалася она єще в село, аби внести світла и соли в хату, бо акурат вийшло и світло и соль, тай надібала таки недалеко своє хаты на дорозь якогось чужого розбол'єлого чолов'ка, що вже геть мав душу свою на одход'є. Тай забрала нуждя до себе в хату. Доглядала його — кажуть — як родного тата свого. Доглядала, огрівала, годувала, — а он до ній ан'є слова. Лиш стогнав тай стогнав. А відтак як попав третьючи ночи в сон... од опівночи кажуть, — то вже й не пробудився більше. Переїхав на тамтой світ.

— Ей Боже!...

— Тай так.

— И не сказав, як называється?

— Ні.

— Ан'є звідки йшов?

*) батько.

— Нѣ.

— Ахъ куди йшов?

— Нѣчого не казав. Як на помацки умер. И слѣду одного, словечком одным по собѣ не лишив. Гадайте раз! Жѣнка аж заспѣвала з зачудованя. Вѣдтак зотхнула и перехрестилася. Аж страшно мати такого чоловѣка в хатѣ!

— додала заляканым голосом. Най Господь Бог боронить. Я умерлаб зо страху. — Хто знає що се за один був? Що в нього на душѣ було? По людях рѣжне ходить, и добре и лихе. Нѣ — додала она живо.

— Я булабы таки и в хату не брала. Деж уже так — чужого! з дороги. Раз що з дороги!...

— Ну, — одповѣв чоловѣк, — а она, дивѣть, узяла, справила йому похорон, тай справила йому поминки.., тай на службу за чужу душу дала, тай и попа сама заплатила. Яка бѣдна — а заплатила. Остатній коцик, кажуть, до жида однесла, и пан-отцеви за похорон заплатила! — Кажуть, теперь по том похоронѣ в єѣ хатѣ, мов в улию, порожно стало. В нѣ не було и так богато, а теперь що й було — пішло за умерцем...

— Боже !!...

Мовчанка.

Коли вечером вертали — зустрѣнула их недалеко хаты чорної Магдалены одна жѣнка и сама задержала.

— Люде добрѣ! — сказала, — хоч вы незнайомѣ, а не минайте, не помолившися, Магдалениної хаты. Идѣть, вступѣть до нѣ, тай зговорѣть отченашом за душу помершу. Магдаленина Настунька вже покойна. В same полудне сьогодня перенеслася... Люди поставали нѣбы скаменѣлѣ.

— Що вы кажете, жѣнко?

— Сьогодня в полудне. Ще оногдѣ... таки за раз по похоронѣ кинуло єѣ в горячку, а одтак мутило, мутило, аж Бог святий не змилувався над нею.

Люде забѣдкалися, а одна жѣнка аж руки заломила.

— Най Бог боронить. Се вже остатне в нѣ було.

Якби вы були видѣли, як та жѣнка заводила, що та жѣнка доказувала! — Ви бы... оповѣдачка перервала и сплакала. — Як кров червона — такій був у нѣ жаль. Дурѣла — головою до стѣни била, кричала. Чоловѣкови не то що, а волося дубом на головѣ ставало. — А єѣ чоловѣк поволѣкся мовчки до стайнѣ и доси там лежить. — Адже теперь уже всьому конець... Так закінчила жѣнка свою оповѣстку и побѣгла квапно дальше.

Ярмарковѣ занѣмѣли.

Ишли они не промовляючи нѣ одним словом одно до другого. В хату Магдалены не вступали. В них неначе од-

вагу одобрато. Одно по другом мѣряло хату и малѣ, свѣтлом переповненѣ, оконця, боязко цѣкавым оком, и пѣшли далѣ.

— Завтра пойду! — подумало кожде з окрема. Аж по довгбї, тяжкобї хвилѣ мовчаня, одозвався один. Се був найстаршій з гурту и бѣлоголовый.

— Я вам кажу, люде, що отсе з Магдаленою щось э — сказав он. Я єѣ не од сьогодня знаю, а з малку знаю. Я вам кажу, она кровавиться за грѣхи. И не думайте, що за свои грѣхи. Анѣ не гадайте, що за грѣхи тата або мамы. Нѣ. Так як оно в нѣ показується, то оно волѣчеться вже од вѣкобї давных, яких анѣ мы, анѣ она не памятає. За грѣхи других. Тай знайте: она вже з малку волѣче той тягар. А з малку тому, що од мамы перебрала. Мама не була ту-тейша, и як куря, таке мале покинула.

Слухачѣ зотхнули не промовивши нѣ слова.

— И все так выходить — толкував бѣлоголовый далѣ, що в нѣ все інакше, як у других. А дивѣть! Навѣть десь хату поставила під лѣсом, окремо од людей, якбы до нашого гурту не належала. Сама на готари. А чоловѣкови бѣдному, що за нею взявся, — а он добрий чоловѣк и розумний, — знаєте, що на старостѣ из руками и ногами зайшло. Покривило. Тай навѣть — дивѣть — таке, як отся бѣда з чужим, єй у пайку припало. — Як раз коло єѣ хаты мусѣв он звалитися. Як раз она мусѣла з хаты выйти и його подибати. Акурат — она: мусѣла она його в хату дѣстати...

— Най Господь боронить!

Знов мовчанка. Сим разом побожна... покбрна, боязнею переповнена, мовчанка.

— Але чим она тепер похорон справить, дѣду? — спытала знайома вже жѣнка, — коли все що було в єї хатѣ, як кажуть: за „чужим“ пішло? — Пан-отець даром не сховають!

— Продастъ корбвки! — одповѣв бѣлоголовый.

— На що коровку продавати, коли она й без грошей удасть! — обозвався один чоловѣк, що доси цѣлком мовчанку заховувався.

— Та як уже без грошей?

— Та так. Одробить. Люде зкинуться... пан-отець почкає... а приайде весна — она одробить. Єй не першина дитину ховати, не бѣйтесь!

Жѣнка окинула його недобрым поглядом...

— Не добре угадали вы се, бадѣко, що так кажете! — одповѣла она. — Вже по той дитинѣ Магдалена не стане по полях сапати! Вже коли була в нѣ сила й моц, то була,

— але по четырнайцятбй вже скбнчилася. Дитиною жила и дихала она, а теперь уже все скбнчилося...

— Якось поховають покдйне, не журѣться! — одказав чоловѣк из легким глумом. Хоч у неѣ хата по вмерцѣ як „вулий“ порожня, а дитину якось поховають...

Вѣтер зорявся з пустотѣ толоки диким рухом и за-грав широкою струєю. Куды-бы не простягалась ровнина... гонив бн шаленым летом до неѣ и все одно розносив:

,За готар!“ ... „За готар!“ ...

Выдавництвом товариства вийшли слідуючи книжки:

Ч. 1. Что то „Пробсвѣта“. — Василя Пачовского	1— Кч
Ч. 2. Чорт на весълю. Оповѣданія из житія Верховин- цѣв. — Лукача Демяна	3— Кч
Ч. 3. Выбор из поезій Стефана Руданьского (веселъ верши).	3— Кч
Ч. 4—7. Исторія Подкарпатской Руси, ч. I. — В. Па- човского	12— Кч
Ч. 8. Чим и як гноити, — М. Творидла	2— Кч
Ч. 9—10. Добродѣтель перевысшаетъ богатство — на- родная игра в 3 дѣйствіях. — А. Духновича	5— Кч
Ч. 11. Вергеш, роздвяна игра на три дѣб. — М. Подго- рянки	4:50 Кч
Ч. 12. „За гортар,“ оповѣданія из сельскаго житія. — Ольги Кобилянскої	2— Кч
Ч. 13. Чого нам вчитися од даньских селян, — М. Тво- ридла	3:50 Кч

Оддѣл музикальный:

1. Подкарпатски спѣванки для хору — першій десяток — уложив О. Кізима	10— Кч
2. Гри и забавы для дѣтей для ужитку в захоронках и школах. — зложив М. Рощаѣвскій	7— Кч

Оддѣл літературно-науковый:

1. О письменномъ языцѣ Подкарпатскихъ Русинов. — А. Волошина	6— Кч
2. Літературни стремлѣнія Подкарпатскихъ Русинов. — Д-ра В. Бирчака.	

Печатаются:

1. Поезія А. Духновича.	
2. Исторія Подкарпатскихъ Русинов ч. II. — В. Пачовского.	
3. Пошестнѣ хвороты на Подк. Руси. — Д-ра Манацкого.	

**Замовляти можна в канцелярії „Пробсвѣты“
Ужгород, Капитульна 10.**